

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра теорії та методик початкової освіти

Кваліфікаційна робота магістра

з теми: **«НАВЧАЛЬНИЙ ДІАЛОГ ЯК ЗАСІБ СТИМУЛЮВАННЯ
ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО СПІЛКУВАННЯ»**

Виконала: здобувачка 2 курсу, групи
PO1-M23z
спеціальності 013 Початкова освіта
Костюк Антоніна Дмитрівна

Керівник: **Федорчук Вікторія Вікторівна**,
кандидат педагогічних, доцент

Рецензент: **Ватаманюк Галина Петрівна**,
кандидат педагогічних наук, старший
викладач

Кам'янець-Подільський – 2024 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СТИМУЛЮВАННЯ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО СПІЛКУВАННЯ ЗАСОБОМ НАВЧАЛЬНОГО ДІАЛОГУ	7
1.1 Проблема особистісно орієнтованого спілкування в психолого- педагогічних дослідженнях	7
1.2 Особливості використання навчального діалогу у процесі стимулювання молодших школярів до спілкування	17
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА СТИМУЛЮВАННЯ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО СПІЛКУВАННЯ ЗАСОБОМ НАВЧАЛЬНО ДІАЛОГУ	29
2.1 Аналіз сучасного стану проблеми формування навичок особистісно орієнтованого спілкування засобом навчального діалогу	30
2.2 Обґрунтування методів, засобів та прийомів використання навчального діалогу у процесі стимулювання особистісно орієнтованого спілкування.....	47
2.3 Результативність експериментальної роботи	59
ВИСНОВКИ.....	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	69
ДОДАТКИ.....	76

ВСТУП

Основна мета сучасної початкової школи полягає у формуванні гармонійно розвиненої, духовно багатой особистості, здатної ефективно й грамотно використовувати мову в різноманітних комунікативних ситуаціях, а також у створенні сприятливих умов для розвитку й самореалізації здобувачів освіти.

Розвиток мовлення та виховання мовленнєвої культури дітей зумовлені сучасними концепціями модернізації освіти в Україні, спрямованими на забезпечення гармонійного розвитку особистості та набуття компетентностей, визначених Державним стандартом початкової освіти й Концепцією Нової української школи.

Однією з основних компетентностей, яку необхідно формувати у здобувачів початкової освіти, є комунікативна. Вона передбачає розвиток у школярів таких умінь, як здатність ефективно спілкуватися, уважно слухати й розуміти співрозмовника, працювати у співпраці, чітко висловлювати свої думки, аргументовано відстоювати власну позицію, переконувати інших і проявляти толерантність до різних точок зору. Важливою складовою комунікативної компетентності є особистісно орієнтоване спілкування, яке виступає засобом інтегрованого підходу до навчання, виховання та розвитку дитини, забезпечуючи всебічний педагогічний вплив на її особистість.

Ефективним засобом заохочення здобувачів початкової освіти до спілкування є навчальний діалог, який максимально наближений до реального процесу взаємодії. Такий підхід сприяє формуванню двох груп умінь: комунікативно-моральних (культура взаємодії, культура спілкування) та комунікативно-інтелектуальних (вміння формулювати думки, чітко й зрозуміло висловлюватися, ставити запитання й відповідати на них, будувати власне висловлювання з урахуванням думок інших).

Питання формування навичок спілкування молодших школярів завжди цікавила педагогів, методистів, дослідників та науковців. Проблему формування комунікативних умінь вивчали досить багато науковців, наприклад, А. Богуш, М. Вашуленко, І. Гудзик, Т. Ладиженська, В. Мельничайко, М. Пентиліук, К. Пономарьова, які пропонують усе навчання учнів направляти на формування комунікативних умінь і розвиток комунікативної компетентності безперервно залучати школярів до ініціативної комунікативної діяльності.

Важливим для нашого дослідження є також наукові праці з проблеми діалогізації навчання Г. Дьяконова, Л. Кардаш, В. Мороза, Л. Федчук, у яких відзначено, що тенденція розвитку активного навчання безпосередньо пов'язана з переходом до «суб'єкт-суб'єктної» парадигми освіти, у контексті якої, освітній процес розглядається як взаємодія суб'єктів через діалог.

Проблему визначення сутності навчального діалогу, його місця в освітньому процесі початкової школи досліджували такі науковці як О. Васьківська, Л. Крившенко, В. Лапіна, О. Мартіна, Л. Романишина, С. Яценко та інші.

Разом з тим, проведений аналіз наукових джерел дозволив констатувати відсутність проведених досліджень щодо визначення ефективності використання навчального діалогу у процесі стимулювання молодших школярів до особистісно орієнтованого спілкування.

Актуальність та недостатня розробленість обраної проблеми, її теоретична і практична значущість зумовили вибір теми дослідження **«Навчальний діалог як засіб стимулювання особистісно орієнтованого спілкування»**.

Об'єкт дослідження – особистісно орієнтоване спілкування в освітньому процесі початкової школи.

Предмет дослідження – особливості використання навчального діалогу у процесі стимулювання особистісно орієнтованого спілкування.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати особливості навчального діалогу у процесі стимулювання особистісно орієнтованого спілкування та експериментально перевірити його ефективність у цьому процесі.

Відповідно до поставленої мети визначено наступні **завдання дослідження**:

1. Проаналізувати проблему особистісно орієнтованого спілкування в психолого-педагогічних дослідженнях.
2. Визначити особливості використання навчального діалогу у процесі стимулювання молодших школярів до спілкування.
3. Проаналізувати сучасний стан проблеми формування навичок особистісно орієнтованого спілкування засобом навчального діалогу.
4. Обґрунтувати ефективні методи, засоби та прийоми використання навчального діалогу у процесі стимулювання особистісно орієнтованого спілкування
5. Здійснити аналіз проведеної експериментальної роботи.

У процесі дослідження було використано такі **методи дослідження**:

– *теоретичні* – аналіз науково-педагогічної літератури з проблем особистісно орієнтованого спілкування; моделювання форм та методів впровадження навчального діалогу для ефективного стимулювання особистісно орієнтованого спілкування;

– *емпіричні* – спостереження за освітнім процесом, анкетування, бесіди, діагностичні методики для визначення сучасного стану проблеми формування навичок особистісно орієнтованого спілкування засобом навчального діалогу.

– *математичні* – кількісний та якісний аналізи даних анкетування, бесід та діагностичних методик.

Експериментальна база. Клішковецький опорний заклад освіти імені Леоніда Каденюка Клішковецької сільської ради Дністровського району Чернівецької області.

Теоретичне значення дослідження полягає в розробці та конкретизації методів та прийомів використання навчального діалогу у процесі стимулювання особистісно орієнтованого спілкування.

Практичне значення дослідження. Охарактеризовані методи, засоби та прийоми впровадження навчального діалогу у процес стимулювання особистісно орієнтованого спілкування можуть бути використані в роботі вчителя початкової школи, в освітньому процесі педагогічних коледжів та закладів вищої освіти, у післядипломній підготовці та перепідготовці педагогічних кадрів.

Апробація. Результати дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри теорії та методик початкової освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (2023-2024 рр.) та представлено на міжнародних, всеукраїнських і регіональних конференціях.

Публікації. Основні положення та результати дослідження викладено в 1 публікації у збірнику наукових праць студентів і магістрантів педагогічного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка № XX.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

1. Проаналізовано проблему особистісно орієнтованого спілкування в психолого-педагогічних дослідженнях. Аналіз наукових джерел дозволяє стверджувати, що особистісно орієнтоване спілкування в освітньому процесі початкової школи трактується як процес взаємодії вчителя та учня і його завдання включає обмін інформацією, регулювання взаємин, створення сприятливого психологічного клімату та побудову емоційного контакту, враховуючи індивідуальність дитини. У ході такого спілкування вчитель дає можливість учням висловлювати свої думки і почуття, відвертий з дітьми, не байдужий до їхніх справ і проблем, відчуває внутрішній світ кожної дитини. Для особистісно орієнтованого спілкування властиві особливі методи спілкування, які базуються на розумінні, визнанні та прийнятті дитини як унікальної особистості. Ці методи включають в себе здатність вчителя прийняти та зрозуміти точку зору дитини, ідентифікуватися з нею, врахувати її емоційний стан і самопочуття, зберегти її особистісні інтереси і перспективи розвитку. Такий спосіб спілкування передбачає використання таких стратегій, як співробітництво і партнерство, які дають можливість учням проявляти активність, творчість, самостійність і винахідливість.

2. Визначено особливості використання навчального діалогу у процесі стимулювання молодших школярів до спілкування. Серед основних із методів стимулювання молодших школярів до спілкування є навчальний діалог, який сприяє активізації пізнавальної та емоційної діяльності молодших школярів, навчає їх правилам мовленнєвого етикету та сприяє вільному обміну думками та враженнями. Постійне використання навчального діалогу сприяє активізації пізнавальної та емоційної діяльності молодших школярів, навчає їх правилам мовленнєвого етикету та сприяє вільному обміну думками та враженнями. Стимулювання молодших школярів до спілкування засобами навчального діалогу має будуватися на гуманістичній позиції з дотриманням таких вимог: створення доброзичливої,

позитивної атмосфери спілкування; надання учневі свободи висловлювання та поведінки у різних видах діяльності; висловлювання взаємних оцінок і суджень вчителя та дитини в різних ситуаціях без використання порівнянь, звинувачень або образ; вміння терпимо слухати будь-яку відповідь, запитання, ідею, рішення учасника взаємодії.

3. Проаналізовано сучасний стан проблеми формування навичок особистісно орієнтованого спілкування засобом навчального діалогу. Теоретичний огляд проблеми зумовив необхідність проведення експериментального дослідження щодо визначення ефективності навчального діалогу у процесі стимулювання особистісно орієнтованого спілкування. Експериментальне дослідження проходило у три етапи: констатувальний, формувальний та контрольний. На першому етапі (констатувальний) встановлено, що рівень компетентності педагогів щодо особистісно орієнтованого спілкування є здебільшого високим, вони вміло організовували особистісно орієнтовано спілкування, вміло стимулювали учнів до цього процесу. Рівень сформованості компетентності молодших школярів до особистісно орієнтованого спілкування на констатувальному етапі дослідження переважав у контрольній групі, а в експериментальній був здебільшого на середньому та низькому рівні.

4. Обґрунтовано ефективні методи, засоби та прийоми використання навчального діалогу у процесі стимулювання особистісно орієнтованого спілкування. Низькі показники рівнів сформованості компетентності молодших школярів експериментальної групи щодо особистісно орієнтованого спілкування зумовили необхідність проведення формувального етапу дослідження, метою якого було визначення та обґрунтування різних методів та прийомів використання навчального діалогу, як ефективного засобу стимулювання особистісно орієнтованого спілкування. Ефективними вважаємо такі методи, засоби та прийоми використання навчального діалогу як бесіда, мовленнєві ситуації, сюжетно-рольові, дидактичні, рухливі, словесні, театралізовані ігри, ігри мовленнєвої

спрямованості, ігри-інсценівки, ігри-драматизації, продовження діалогу, перетворення монологу в діалог, доповнення пропущених реплік з діалогу, відновлення деформованого тексту діалогу, складання діалогу із вказаними словами та словосполученнями, інтерв'ю.

5. Здійснено аналіз проведеної експериментальної роботи. На контрольному етапі дослідження було визначено ефективність впровадження навчального діалогу у процес стимулювання особистісно орієнтованого спілкування. Адже після повторного діагностування було з'ясовано, що у дітей експериментальної групи значно підвищився рівень компетентності щодо особистісно орієнтованого спілкування. Молодші школярі проявляли уважність, толерантність, повагу до співрозмовника, його думок, переконань, суджень, тверджень. Вони вміло вислуховували співбесідника, не перебивали, перепитували, коли це було необхідно, враховували його індивідуальність, були ввічливими. Проявляли більше стійких мотивів спілкування з дорослими і ровесіниками, ініціативність, активність взаємодії з навколишніми людьми.

Таким чином, результати контрольного етапу дослідження говорять про ефективність проведеної нами роботи (впровадження навчального діалогу) у процес стимулювання молодших школярів до особистісно орієнтованого спілкування.

Список використаних джерел

1. Авдєєва І. Модель організації особистісно зорієнтованої педагогічної освіти. *Психологія і суспільство*. 2018. № 1. С. 127–129.
2. Бакум З. П., Демиденко А. В. Навчальний діалог як засіб формування комунікативної компетентності. Наука, технології, інновації: світові тенденції та регіональний аспект : Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції. Одеса : ГО «Інститут інноваційної освіти», 2022. С. 10–13.
3. Белуха С. Шлях до Нової української школи. Дослідно-експериментальна та інноваційна діяльність навчального закладу. *Директор школи*. 2017. № 19. С. 65–69.
4. Бившева Т. Ф., Капше І. А., Овчарова І. А. Міжособистісне спілкування в освітньо-педагогічній діяльності. *International scientific innovations in human life*. 2021. № 9. С. 203–208.
5. Бібік Н. М. Нова українська школа: poradnik для вчителя. Київ: Літера ЛТД. 2018. 160 с.
6. Божко Н. М., Кудрявцев В. М. Діалог у контексті педагогічної взаємодії: гуманістичний аспект. *International scientific and practical conference*. 2021. № 2. С. 149–153.
7. Борисенко В. В. Діалог у контексті сучасної освітньої парадигми. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. *Педагогічні науки*. 2015. № 124. С. 8–10.
8. Бучма В. В. Діалогічна взаємодія як складова педагогіки партнерства в концепції нової української школи. Формування позитивної громадської думки щодо освітніх інновацій: підсумки IV етапу експерименту : матеріали круглого столу. *Вісник психології і педагогіки*. 2019. № 24. С. 4–9.
9. Васьківська О. Є. Діалогічні уміння як засіб формування соціальної взаємодії суб'єктів навчально-виховного процесу. *Дидактика: теорія і практика*. 2017. № 7. С. 94–99.

10. Вербицький В. В. Формування ключових компетентностей учнів – основне завдання навчального закладу. *Іновації позашкілля*. 2017. № 2. С. 33–37.
11. Вихрущ В., Романишина Л. Навчальний діалог як базовий концепт розвивальної парадигми сучасної освіти. *Педагогічний дискурс*. 2016. № 20. С. 21–27.
12. Воровка М. І., Проценко А. А. Діалог як засадничий концепт реформи освіти в Україні. Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. 2020. № 28. С. 196–204.
13. Гайдич Р. І. Особистісно-діяльнісний підхід в організації освітнього процесу в початкових класах. Херсон : ХДУ, 2021. 36 с.
14. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ: Либідь. 1997. 376 с.
15. Гриньова М. В. Особистісно орієнтована технологія навчання та виховання. *Компоненти педагогічної майстерності викладача*. 2015. № 10. С. 25–28.
16. Гуркова Т. Змістова складова створення сучасного освітнього середовища в НУШ. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2020. № 4. С. 17–25.
17. Державний стандарт початкової освіти: затв. Постановою Каб. Міністрів України, від 21 лютого 2018 р. № 87. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text> (Дата звернення: 10.09.2023).
18. Дзямулич Н. І., Дмитренко Н. С. Комунікативно-ситуативні вправи в системі розвитку діалогічного мовлення молодших школярів. Теоретичні й прикладні проблеми сучасної філології : збірник наукових праць. Слов'янськ : Вид-во Б. І. Маторіна, 2019. № 8. С. 124–130.

19. Дмитренко Н., Марчук С. Специфіка розвитку діалогічного мовлення здобувачів освіти в умовах сучасного освітнього процесу початкової школи. Національна освіта в стратегіях соціокультурного вибору: теорія, методологія, практика»: зб. матеріалів VI Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю. Луцьк: КЗВО «Луцький педагогічний коледж», 2022. С. 39–43.

20. Заброцький М. М. Комунікативна компетентність вчителя. *Молодий вчений*. 2016. № 6. С. 1–4.

21. Кайдалова Л. Г. Теоретичні та методологічні аспекти особистісно-орієнтованого навчання та виховання. *Педагогічний дискурс*. 2017. № 9. С. 1– 5.

22. Карпюк І. Формування комунікативно-мовленнєвих умінь молодших школярів засобами діалогічного мовлення. *Студентський науковий вісник*. 2020. № 45. С. 159–163.

23. Квас О. Дитиноцентризм у науках про виховання: історичний аспект: монографія. Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2015. 300 с.

24. Ковальчук В. А. Педагогіка партнерства у професійній діяльності вчителя: навч. посіб. Житомир : Вид-во ЖДУ, 2023. 100 с.

25. Ковтун А. Ю. Ставлення вчителя до спілкування як психологічний засіб розвитку діалогічності. Ракурси психологічного благополуччя особистості: збірник тез доповідей всеукраїнського науково-практичного семінару «Ракурси психологічного благополуччя особистості». Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. С. 69–73.

26. Колодич О. Б. Сучасні підходи до вивчення мовленнєвої діяльності. *Педагогіка і психологія*. 2016. № 4. С. 17–20.

27. Комар О. Інтерактивні технології – технології співпраці. Київ : Абрис, 2014. 210 с.

28. Комар О. Інтеракція як основа освітнього співробітництва на уроках у початковій школі. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. 2021. № 1. С. 64–70.
29. Концепція Нової української школи. Режим доступу : https://www.pedrada.com.ua/files/articles/301/Nova_ukrainska_shkola_Koncepcija_2016_Pedrada.pdf (Дата звернення: 12.09.2023).
30. Короденко М. Нова школа – нові підходи. *Освіта України*. 2017. № 43. С. 6–11.
31. Король А. М., Кучма Р. С. Теоретичні основи педагогічного спілкування. *Наукові дискусії*. 2022. № 6. С. 291–295.
32. Кремень В. Діалогічне навчання як засіб забезпечення розвитку критичного мислення учнів, підвищення їхньої мотивації до навчання та формування соціальних навичок. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. *Педагогіка*. 2017. № 2. С. 39–44.
33. Крившенко Л. М. Евристичний навчальний діалог як компонент інноваційного навчання. Інновації в початковій освіті: проблеми, перспективи, відповіді на виклики сьогодення: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. Полтава : ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2018. С. 119–123.
34. Крившенко Л. М. Навчальний діалог – провідна складова евристичної освіти. *Педагогічні науки*. 2018. № 133. С. 115–126.
35. Крохмальна Г. І. Сучасні тенденції навчальної комунікації вчителя початкової школи. *Молодий вчений*. 2018. № 6. С. 17–22.
36. Кутуза О. М. Використання інтерактивних методів навчання з метою формування обдарованої, творчо розвиненої, соціально компетентної особистості. *Наука і освіта*. 2019. № 6. С. 34–39.
37. Кухар К. І., Фенчак Л. М. Особистісно орієнтоване спілкування як важливий чинник формування особистості дитини. *Інноваційна педагогіка*. 2018. № 6. С. 191–193.

38. Лук'янова Л. Діалогічне навчання як засіб розвитку мовленнєвої культури учнів. *Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики*. 2019. № 29. С. 48–52.

39. Мартіна О. Діалогічне мовлення як засіб формування комунікативної компетентності учнів початкових класів. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2019. № 27. С. 375–381.

40. Мацюк Н., Суржук Т. Формування в учнів початкових класів умінь взаємодіяти усно за допомогою ситуаційних вправ. *Нова українська школа в дії : актуальні проблеми методик навчання та стратегії розвитку : матеріали Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції*. Рівне : РДГУ, 2021. 200 с.

41. Медведчук Ю. В. Діалогове навчання як умова гуманізації педагогічної діяльності. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2017. № 7. С. 203–210.

42. Пальчевський С. С. Педагогіка. Київ: Каравела, 2017. 576 с.

43. Рогова Н. В. Методи організації особистісно орієнтованого навчання учнів початкової школи. *Сучасні досягнення вітчизняних вчених у галузі педагогічних та психологічних наук : матеріали міжнародної науково-практичної конференції*. Київ : ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології». 2020. С. 91–94.

44. Савенкова Л. О. Педагогічне спілкування. Київ : КНЕУ, 2015. 140 с.

45. Семеновська Л. А. Навчальний діалог як інноваційний чинник удосконалення педагогічної взаємодії. *Проблеми та перспективи розвитку фізичного виховання, спорту і здоров'я людини : матеріали V Всеукр. наук.-практ. конф.* Полтава : Сімон, 2020. С. 61–65.

46. Семеновська Л. А. Теоретико-методологічні основи педагогічної взаємодії у початковій школі. *Імідж сучасного педагога*. 2023. № 1. С. 14–18.

47. Сігідіна А. І. Засоби формування діалогічного мовлення на початковому етапі. Суми: СумДУ, 2020. 29 с.

48. Слободяник Н. В. Спілкування як основа психолого-педагогічної взаємодії суб'єктів освітнього процесу. *Психологічний журнал*. 2018. № 4. С. 206–216.
49. Смоляр Я. М. Навчальний діалог як засіб формування навичок критичного мислення. *Освітні виклики*. 2019. № 17-18. С. 3–7.
50. Солодчук А. Діалогічне навчання як засіб формування комунікативних здібностей здобувачів освіти у профільній школі. *International Science Journal of Education & Linguistics*. 2023. № 4. С. 19–31.
51. Соняк Н. Л. Дидактичні умови формування комунікативної компетентності. Харків : Основа, 2018. 254 с.
52. Сохань Н. Ф. Управління організацією партнерської взаємодії учасників освітнього процесу в умовах реалізації концепції Нової Української Школи. *Молодий вчений*. № 7. 2020. С. 21–28.
53. Статівка В. В. Діалогове навчання як інноваційна педагогічна технологія. *Актуальні проблеми психології в закладах*. 2018. № 8. С. 166–174.
54. Тарасевич О. В., Голота Н. М. Особливості реалізації технології особистісно орієнтованого навчання в сучасній початковій школі. *Гуманітарний корпус*. 2019. № 24. С. 134–137.
55. Типова освітня програма розроблена під керівництвом О. Я. Савченко. Затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України від 08.10.2019 року № 1272. 123 с.
56. Типова освітня програма розроблена під керівництвом Р. Б. Шияна. Затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України від 08.10.2019 року № 1272. 68 с.
57. Томашевська М. О., Хрипта А. М. Педагогічне спілкування як форма міжособистісної взаємодії вчителя та учнів. Сучасні тенденції розвитку науки й освіти в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів : збірник тез доповідей за матеріалами VI Всеукраїнської науково-практичної конференції. Мукачево : Вид-во МДУ, 2021. С. 250–252.

58. Федірчик Т. Д. Педагогіка партнерства як чинник формування ефективної взаємодії учасників освітнього процесу в умовах Нової української школи. *Гірська школа Українських Карпат*. 2019. № 21. С. 50–54.

59. Федорова Н. Ф., Малиношевська А. В. Педагогічне спілкування під час навчання обдарованої людини. *Наука – практиці*. 2017. № 11 (66). С. 17–21.

60. Фенцик О. М. Педагогічна комунікація: навчальний посібник. Мукачево : МДУ, 2018. 215 с.

61. Фіцула М. М. Педагогіка. Київ: Академія. 2016. 528 с.

62. Цісарук О. Е. Особистісно-орієнтоване навчання молодшого школяра. Матеріали другої міжвузівської науково-практичної студентської конференції. Рівне : РДГУ, 2016. С. 167–171.

63. Черв'якова Н. І. Педагогіка партнерства як основа формування інноваційного освітнього середовища нової української школи. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. *Педагогічні науки*. 2019. № 1. С. 287–294.

64. Шайнюк С. В. Педагогіка партнерства в умовах Нової української школи: методичні рекомендації. Ковель: Центр професійного розвитку педагогічних працівників, 2022. 74 с.

65. Шапар В. Б. Сучасний тлумачний словник. Харків : Прапор, 2017. 640 с.

66. Шутка Н. С. Формування готовності майбутнього вчителя початкової школи до діалогічної взаємодії. Мукачево: МДУ, 2019. 108 с.

67. Юрченко В. І. Формування в учнів комунікативної компетентності – важливе завдання початкової школи. *Імідж сучасного педагога*. 2018. № 4. С. 59–62.

68. Ягупов В. В. Педагогіка: навчальний посібник. Київ: Либідь, 2018. 560 с.

69. Язиков О. І. Комунікаційний простір навчального закладу в парадигмі особистісно орієнтованої освіти. *Молодий вчений*. 2017. № 11 (51). С. 483–487.

70. Яценко С. Л. Особистісно-орієнтоване навчання: теоретичний та прикладний аспекти. *Новітня освіта*. 2021. № 6. С. 8–16.

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкетування педагогів щодо виявлення їх рівня компетентності в особистісно орієнтованому спілкуванні

1. Що таке «особистісно орієнтоване спілкування»?
2. На вашу думку, ваше спілкування з учнями є особистісно орієнтованим? Чому ви так вважаєте?
3. Які методи, засоби та прийоми стимулювання учнів до особистісно орієнтованого спілкування ви знаєте?
4. Які із них найчастіше використовуєте у своїй діяльності?
5. Чи завжди ви поважаєте думку учнів, їх почуття, визнаєте їх індивідуальність?
6. На якому рівні, на вашу, думку у вас сформована компетентність щодо особистісно орієнтованого спілкування з учнями?
7. Чи хотіли б ви підвищити свою компетентність в організації особистісно орієнтованого спілкування?